

ΑΝΗΛΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

“ΚΡΙΣΗ” ΣΥΓΧΡΟΝΗ
Ή ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ;

1. Νέα Μέτρα

Μόλις τους τελευταίους δύο μήνες, με πρόσχημα την πάταξη της “ανήλικης παραβατικότητας”, σε όλη την Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν 500 συλλήψεις κατά την διενέργεια συνολικά 40.638 ελέγχων από την αστυνομία. Τέτοιες επιχειρήσεις σημειώνονται καθημερινά και στις γειτονιές της Θεσσαλονίκης, κυρίως στα δυτικά, όπου έχουν ελεγχθεί μέχρι στιγμής περίπου 4.300 ανήλικα άτομα, τα οποία είτε έκαναν βόλτες είτε κάθονταν σε πεζόδρομους, εκκλησίες και πάρκα. Στόχος των επιχειρήσεων αυτών είναι η “χαρτογράφηση” της κίνησης των ανηλίκων, η πραγματοποίηση δράσεων στα πλαίσια της πειθάρχησης τους και τέλος η πάταξη της παραβατικότητας.

Στο ίδιο κλίμα, περήφανα ανακοινώθηκε σε ημερίδα που διεξήχθη για τον σχολικό εκφοβισμό ότι εξαρθρώθηκαν 17 συμμορίες ανηλίκων που ασκούσαν σκληρή βία.

Σχολεία

Την ίδια στιγμή βλέπουμε την παρουσίαση των νέων κανονισμών στα σχολεία που τέθηκαν σε ισχύ από την αρχή της φετινής σχολικής χρονιάς, τους οποίους ο υπουργός παιδείας Πιερρακάκης παρουσίασε σε εκδήλωση για την σχολική βία έναν μήνα πριν. Ενδεικτικά, η νέα αυτή εγκύκλιος για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση εμπλέκει όλο και πιο πολύ τους γονείς στον έλεγχο των μαθητριών, δίνοντας τους πλήρη εικόνα για την κάθε απουσία του παιδιού (ηλεκτρονική πλατφόρμα e-parents) αλλά και την ευθύνη για οποιοδήποτε παράπτωμα μπορεί να διαπράξουν. Για παράδειγμα σε περίπτωση φθοράς, ο γονέας υποχρεούται να αποκαταστήσει την ζημιά σε διάστημα 5 ημερών. Τέλος, “ανένδοτοι” δηλώνουν ακόμα και για την κατοχή κινητού τηλεφώνου στο σχολείο φτάνοντας στο σημείο να δώσουν μέχρι και αποβολή αν το αντιληφθούν.

Σε όλες αυτές τις αλλαγές έρχονται να προστεθούν και οι αξιολογήσεις που αποτελούν άλλο ένα κομμάτι της επίθεσης του κράτους στις μαθήτριες που στοχεύουν στην επιτήρηση και την πειθάρχηση τους και παρουσιάζονται από τα μίντια και ως κατασταλτικό μέτρο για την ανήλικη παραβατικότητα.

Νέος Ποινικός Κώδικας

Περνώντας στον νέο ποινικό κώδικα, ο οποίος ήδη έχει τεθεί σε εφαρμογή από τον Μάιο του 2024, ανήλικοι που μπορεί να τους επιβληθεί κάποιου είδους ποινή ή μέτρο θεωρούνται κατά το ποινικό δίκαιο όσοι είναι από 12 έως 18 ετών. Οι ανήλικοι χωρίζονται σε 2 κατηγορίες, α) αυτούς από

12 έως 15 ετών και β) αυτούς από 15 έως 18 ετών. Στην πρώτη κατηγορία (12-15) επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά ή “θεραπευτικά” μέτρα ενώ στη δεύτερη (15-18) μπορεί να επιβληθεί εκτός από αναμορφωτικά/θεραπευτικά μέτρα και η ποινή της φυλάκισης.

Τα αναμορφωτικά μέτρα, ανάλογα τη βαρύτητα του αδικήματος και το βαθμό ανάπτυξης του ανηλίκου, μπορεί να είναι από μια απλή επίπληξη έως και η αφαίρεση της επιμέλειας από τους γονείς. Τα “θεραπευτικά” μέτρα μπορεί να είναι επίσης η υποχρεωτική παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος έως και η ανάθεση της επιμέλειας σε ανάδοχη οικογένεια ή επιμελητή ανηλίκων. Ο περιορισμός σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων μπορεί να επιβληθεί σε περίπτωση που ο ανήλικος τελέσει κακούργημα. Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθούμε στην τιμωρία των γονέων-κηδεμόνων, η οποία είναι είτε η κοινωνική εργασία, είτε η φυλάκιση μέχρι 5 έτη χωρίς αναστολή και χωρίς εξαγορά σε συνδυασμό με πρόστιμα που μπορούν να φτάνουν τα 10.000 ευρώ.

e-ρουφιανιά

Η νέα πλατφόρμα για την αντιμετώπιση του bullying (stop-bullying) επιδιώκει επίσης την πειθάρχηση των ανηλίκων, ειδικά αυτών που είναι μετανάστες και από κατώτερα ταξικά στρώματα, διότι μέσω αυτής μπορεί ο καθένας στοχοποιώντας έναν τέτοιο μαθητή να του προσάπτει συνεχώς κατηγορίες εκφοβισμού, επιτυγχάνοντας έτσι τον περαιτέρω στιγματισμό του. Σημαντικό είναι εδώ να αναφερθεί και η νέα εφαρμογή panic button, που θα τεθεί σε λειτουργία για τους εφήβους από το νέο σχολικό έτος 2024-2025 και μέσω της οποίας θα ειδοποιείται αυτόματα η

αστυνομία, σε περίπτωση bullying ή επίθεσης. Η ισχύς αυτής της εφαρμογής θα αφορά, ως επί το πλείστον περιστατικά εκτός του σχολικού περιβάλλοντος.

2. Ο όρος ανήλικη παραβατικότητα

Σε αυτό το σημείο, θεωρούμε σημαντικό να κατανοήσουμε τι εξυπηρετεί ο όρος “νεανική παραβατικότητα”, πως εργαλειοποιείται και τις μορφές καταστολής που πραγματώνονται στο όνομά της.

Τα τελευταία χρόνια, το ελληνικό κράτος μοιάζει να βρίσκεται μόνιμα υπό ένα καθεστώς έκτακτης ανάγκης. Από την οικονομική κρίση του '08, μέχρι και τις ενεργειακές, γεωπολιτικές και υγειονομικές των τελευταίων χρόνων, το κυρίαρχο αφήγημα τις παρουσιάζει σαν ασύνδετες και τυχαίες καταστάσεις. Γνωρίζουμε όμως πως είναι τα ξεσπάσματα της καπιταλιστικής κρίσης, τα αδιέξοδα που πληρώνει το προλεταριάτο με κάθε τρόπο. Είτε μιλάμε για ακρίβεια, είτε για εγκλεισμούς σε σπίτια, είτε για εξώσεις και πλειστηριασμούς, η επίθεση είναι γνωστή και χιλιοδουλεμένη. Και ενώ ο ταξικός πάτος φορτώνεται τις κρίσεις για τις καπιταλιστικές ανάγκες, το ελληνικό κράτος, πιο φιλοπόλεμο από ποτέ, συμμετέχει σε 3 διαφορετικά πολεμικά μέτωπα, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζει τον πόλεμο εναντίων των μεταναστ(ρι)ών με δολοφονικές αντιμεταναστευτικές πολιτικές, πάντα προς όφελος της ελληνικής οικονομίας.

Έχοντας αυτά τα δεδομένα ως αφετηρία και με σκοπό να αποσαφηνίσουμε τις πολλαπλές χρήσεις της “νεανικής παραβατικότητας”, σαν μία ακόμα ταξική επίθεση για την πειθάρχησή μας, είναι απαραίτητο να σχολιάσουμε τα διαφορετικά θεωρητικά και πρακτικά εργαλεία ορισμού, πρόληψης και αντιμετώπισης του “φαινομένου”.

Από αστυνομικές επιθεωρήσεις μέχρι σάιτ αριστερών κομμάτων, η προσέγγιση του ζητήματος ξεκινάει πάντα από την κοινή παραδοχή τους πως η νεανική παραβατικότητα έχει “ξεφύγει” και χρήζει άμεσης αντιμετώπισης.

Η μιντιακή προπαγάνδα των τελευταίων μηνών λοιπόν, ξεκινάει με δεκάδες άρθρα για αναγκαιότητα αντιμετώπισης του ζητήματος λόγω αύξησης των παραβατικών περιστατικών, επιστρατεύοντας έτσι όχι μόνο τις αστυνομικές δυνάμεις, αλλά και όλους του κοινωνικούς φορείς που μπορούν να πειθαρχήσουν, να ελέγξουν και να τιμωρήσουν.

Τα “αχαρτογράφητα νερά”

Οι περιοχές που δέχονται αυτή την κρατική επίθεση όμως, δεν είναι καθόλου τυχαίες. Στη Θεσσαλονίκη οι δράσεις της ΕΛ.ΑΣ, στοχευμένα θέρισαν τις περιοχές των δυτικών, ονομάζοντάς τις πολλές φορές “αχαρτογράφητα νερά”. Η οχύρωση του κρατικού λόγου περί παραβατικότητας ανήλικων δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς τη σύνδεσή του με τις εργατικές περιοχές και τις πολυεθνικές γειτονιές, ένα εύφορο έδαφος για να επιτεθεί με άλλο ένα τρόπο στην ταξική βάση. Από τις προκλητικές περιπολίες, τους τραμπουκισμούς και τους ελέγχους, μέχρι τις δολοφονίες ανήλικων Ρομά, η ΕΛ.ΑΣ., έρχεται να επισφραγίσει για άλλη μια φορά την κοινωνική ειρήνη με κάθε μέσο.

Είναι γνωστό και παμπάλαιο το αφήγημα που παρουσιάζει την εργατική τάξη ως ένα ανεξέλεγκτο πληθυσμό που χρειάζεται την κρατική παρέμβαση για να μην ταράσσει τα νερά της κανονικότητας. Είτε μιλάμε για

υπερεκμετάλλευση από τα αφεντικά, είτε μιλάμε για συλλήψεις, ξύλο και αμέτρητες ειδήσεις για παραβατικά παιδιά στις γειτονιές των δυτικών, γνωρίζουμε πως όλες αυτές οι κινήσεις στοχεύουν απλά στην πειθάρχηση μας, όχι για να δεχτούμε την παροδική βία των μπάτσων, αλλά για να είμαστε έτοιμοι να αντέξουμε και να διαχειριστούμε τα ξεσπάσματα της καπιταλιστικής κρίσης, να δουλέψουμε απλήρωτες υπερωρίες, να δεχτούμε την αύξηση των ενοικίων και την ακρίβεια στα σούπερ μάρκετ, να κλείσουμε τα μάτια στη συμμετοχή του ελληνικού κράτους στις πολεμικές συρράξεις και στις μαζικές δολοφονίες μεταναστών.

Αριστερά

Δεν θα μπορούσε όμως να μην βάλει και η αριστερά το λιθαράκι της στην οικοδόμηση του αφηγήματος της παραβατικότητας ανηλίκων. Βασικό παράδειγμα η εφημερίδα “ΑΥΓΗ”, που εδώ και σχεδόν ένα χρόνο παραληρεί απελπισμένη για την κατάντια των νέων και τις χαμένες παιδικές ηλικίες, χρησιμοποιώντας σαν δεδομένα όλα τα στατιστικά που θα διαβάσουν στα αστυνομικά δελτία. Φροντίζει όμως να κρατήσει ένα διαφορετικό προφίλ, που δεν αναπαράγει την κρατική βία με τον τρόπο που θα επέλεγε ένα δεξιό κόμμα, αλλά λίγο πιο ύπουλα και διπλωματικά. Κάνει επίκληση λοιπόν σε κοινωνικούς θεσμούς που θα καταφέρουν να ελέγξουν το φαινόμενο, χωρίς την προκλητική παρέμβαση των μπάτσων, δηλαδή μια έμμεση κρατική παρέμβαση με το προσωπείο της κοινωνικής αλλαγής, αυτό του κράτους πρόνοιας. Καλούνται έτσι η οικογένεια και το σχολείο να συμμορφώσουν τους νέους, να τους δώσουν όλη αυτή την

προσοχή και την αγάπη που υποστηρίζεται ότι τους λείπει, σαν “αποκλίνοντα παιδιά”. Σαν λύση δίνεται επίσης και η ένταξη σε προγράμματα κοινωφελούς εργασίας, παρουσιάζοντάς την ως μέτρο στήριξης και όχι σαν δωρεάν παιδική εργασία, σαν δουλεία.

ΕΠΑΛ και παραγωγικότητα

Καταλήγουμε λοιπόν στο ότι η αύξηση της παραγωγικότητας των νέων παρουσιάζεται σαν πανάκεια στο πρόβλημα της παραβατικότητας, κάτι που μας φέρνει ξανά στο επιχείρημα της πειθάρχησης της εργατικής τάξης, πλέον από την ανήλικη κιόλας ζωή. Παράδειγμα αυτής της προσπάθειας, είναι το νομοσχέδιο για τα ΕΠΑΛ που ψηφίστηκε τον Ιανουάριο του 2023. Ο νέος νόμος προβλέπει την ίδρυση 60 campus, τα λεγόμενα ΚΕΕΚ, όπου θα συστεγάζονται άτυπα δομές εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργαστηριακά κέντρα. Αυτό που επιχειρείται είναι η σύνδεση του κάθε campus με τις ανάγκες της τοπικής αγοράς, με μαθήματα και ειδικότητες που καθορίζονται αποκλειστικά αυτήν, ενώ εποπτικά συμβούλια θα ελέγχουν και θα φροντίζουν τη σωστή τους λειτουργία. Στα συμβούλια αυτά, θα συμμετέχουν εκπρόσωποι του εκάστοτε δήμου και επιχειρηματίες της περιοχής, ενώ από το καθηγητικό προσωπικό συμμετοχή θα έχει μόνο ο διευθυντής ή η διευθύντρια του σχολείου. Το νομοσχέδιο έρχεται και αυτό σαν απάντηση στην “παραβατικότητα” των παιδιών των ΕΠΑΛ, γύρω από τα οποία έχει χτιστεί εδώ και χρόνια μια διαλεκτική επίθεσης και συμμόρφωσής τους, μια προετοιμασία της νεολαίας της εργατικής τάξης.

Γονείς

Όσο το κράτος στήνει κομπίνες, ψάχνει συνεργούς και συνενόχους. Έτσι, δεν υπάρχει πιο έξυπνο πλάνο έτσι από την εκμετάλλευση της γονεϊκής επιτήρησης. Όπως αναφέραμε λίγο πιο πάνω, η πειθάρχηση και η καταστολή δεν έρχεται μόνο με ξύλο και συλλήψεις, αλλά με κάθε θεσμό, με βασικό παράδειγμα την οικογένεια. Έτσι δημιουργήθηκε η πρωτοβουλία kifisia watch, μια ομάδα απελπισμένων γονιών που επιτελούν τον ρόλο του μπάτσου περιπολώντας στη γειτονιά και επιτηρώντας τα παιδιά, ενώ ταυτόχρονα έχουν και το ρόλο του ρουφιάνου αφού συνεργάζονται και με τις αστυνομικές αρχές. Ένας εύκολος και αποτελεσματικός τρόπος για αστυνόμευση γειτονιών, πλατειών και σπιτιών, μια soft αστυνόμευση για την ικανοποίηση των κρατικών πλάνων. Δεν μας εκπλήσσει που το χέρι του κράτους δεν φτάνει μόνο μέχρι τις υποβαθμισμένες γειτονιές και που δεν στοχοποιούνται μόνο οι ανήλικοι των εργατικών περιοχών. Η παραγωγή φόβου με διαφορετικές μορφές ανά περίπτωση, με κεκαλυμμένο τρόπο όπως στην προκειμένη, γίνεται πάντα για τον ίδιο λόγο.. Πειθάρχηση για τη διατήρηση της κανονικότητας, προληπτική βία για τη διατήρηση της ταξικής σύνθεσης. Είτε μιλάμε για κρυμμένους γονείς σε παρτέρια, είτε για δικάβαλα στα δυτικά Θεσσαλονίκης.

3. Ψυχιατρικοποίηση της παραβατικότητας

Όπως είδαμε παραπάνω, το αφήγημα της παραβατικότητας των ανηλίκων αποτελεί, σαφέστατα, κομμάτι της προσπάθειας δικαιολόγησης και “νομιμοποίησης” της κρατικής καταστολής εις βάρος των

παιδιών που προβάλλουν οποιαδήποτε μορφή αντίστασης και ανυπακοής στα κυρίαρχα πρότυπα.

Ταυτόχρονα με την γενικότερη επίθεση που γίνεται στους ανήλικους τα τελευταία χρόνια, που κορυφώθηκε τους προηγούμενους μήνες, βλέπουμε και μια έντονη τάση ψυχιατροποίησης του φαινομένου. Πιο συγκεκριμένα, στην ιστοσελίδα της αστυνομίας βρίσκουμε έρευνες από ειδικούς που δίνουν το προφίλ του παραβατικού εφήβου, με ενδείξεις που πρέπει να προσέξουμε εγκαίρως στα παιδιά και να “προλάβουμε το κακό”. Μάλιστα, σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα του Νικόλαου Τάκη, κάθε “παραβατικό” ανήλικο άτομο υποφέρει από “διαταραχή με τον νόμο, τον πραγματικό αλλά και τον συμβολικό”(!).

Αρχέτυπα παραβατικότητας

Στην έρευνα, παρουσιάζονται 4 κατηγορίες στις οποίες διακρίνονται οι ανήλικοι παραβάτες με βάση ψυχολογικά κριτήρια, με πρώτη αυτή της υποκοινωνικοποιημένης επιθετικότητας. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα παιδιά με διάχυτη επιθετικότητα, αρνητισμό, ανυπακοή, καταστροφικότητα και καχυποψία, που βρίσκονται σε αντίθεση με όσους είναι επιφορτισμένοι με το καθήκον της ανατροφής και της εκπαίδευσης τους.

Δεύτερη κατηγορία είναι αυτή της κοινωνικοποιημένης επιθετικότητας, δηλαδή της εξωτερικευμένης παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Τα άτομα αυτής της κατηγορίας έχουν μεγάλη πίστη στην ενότητα και στη δύναμη της ομάδας, η οποία καταλήγει σε παράνομη συμμορία. Διαπράττουν κλοπές, βανδαλισμούς και σκασιαρχείο.

Στην τρίτη κατηγορία ανήκει η επιθετικότητα που σχετίζεται με ελλειμματική προσοχή. Η σχέση της με την παραβατικότητα είναι έμμεση και λιγότερο εμφανής, καθώς το άτομο, λόγω της ελλειμματικής προσοχής, είναι πιο ευάλωτο σε περιβαλλοντικές επιδράσεις που κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες οδηγούν σε παραβατικότητα.

Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν οι έφηβοι με άγχος και δυσφορία των οποίων οι παραβατικές πράξεις κινητοποιούνται από την ανάγκη τους να αποδράσουν από τις καταστάσεις που τους προκαλούν το στρες και την αποδιοργάνωση.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι για ακόμα μια φορά η κατηγορίες είναι τόσο γενικές και αόριστες που πολύ εύκολα μπορεί να χωρέσει σε αυτές οποιοδήποτε άτομο συμφέρει να κατηγορηθεί την εκάστοτε φορά. Κάθε άτομο που αποκλίνει έστω και λίγο από το πρότυπο του νομοταγή και πειθαρχημένου εφήβου είναι εν δυνάμει εγκληματίας και παραβατικός.

Why are you the way that you are?

Έχει σημασία το ότι η κατηγορία αυτή έχει και ψυχολογικό υπόβαθρο. Δηλαδή, το κοινωνικό πρότυπο του υγιούς ατόμου είναι το αυστηρά πειθαρχημένο, ενώ ένα απείθαρχο άτομο που αμφισβητεί τους κανόνες που του επιβάλλονται, κρίνεται διαταραγμένο και έτσι, νομιμοποιείται ο εγκλεισμός και η ιδρυματοποίησή του. Όπως είναι αναμενόμενο, η συγκεκριμένη έρευνα προτείνει ως “θεραπεία” την τοποθέτηση του ατόμου σε ένα νέο περιβάλλον με αυστηρά και καθορισμένα όρια μακριά από την οικογένεια και τους οικείους του.

Επιπλέον, τα αίτια που οδηγούν στην υποτιθέμενη παραβατική συμπεριφορά, σύμφωνα με την ίδια πηγή, είναι οι βίαιες σκηνές που παρακολουθούν οι έφηβοι στην τηλεόραση αλλά και τα προβληματικά πρότυπα που έχουν από γονείς με αντικοινωνική ή παραβατική συμπεριφορά.

Το ότι ρίχνουν τις ευθύνες στις βίαιες σκηνές της τηλεόρασης αποδεικνύει πως δεν αναγνωρίζουν καμία άλλη μορφή βίας στις ζωές των ανηλίκων όπως η φτώχεια, οι αποκλεισμοί, οι ταξικές και οι έμφυλες καταπίεσεις, ενώ η κατηγορία προς τους γονείς αποτελεί ακόμα μια προσπάθεια στοχοποίησης και αυτών (αναφορά σε κοινωφελή εργασία των γονέων, ποινές κ.λπ.).

Η παρανοϊκή ψυχιατρικοποίηση των “παραβατικών” φτάνει μέχρι το σημείο να αναλύουν την πράξη της κλοπής σε αναζήτηση της μητέρας που το άτομο έχει στερηθεί (!) ή να θεωρούν πως το άτομο επιθυμεί ασυνείδητα να συλληφθεί και να φυλακιστεί σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα, αναζητώντας ένα πλαίσιο ικανό να αντιμετωπίσει την ένταση των ενορμητικών του επιθυμιών.

Καταγγελία 17χρονου του Ξενώνα Εστία και Συμπεράσματα

Το 2020 μέσω της πρωτοβουλίας για ένα πολύμορφο κίνημα στην ψυχική υγεία, έγινε γνωστή η καταγγελία ενός 17χρονου, που διέμενε σε δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, για ακούσια νοσηλεία σε ψυχιατρική κλινική.

Σύμφωνα με το κείμενο - καταγγελία του ίδιου του παιδιού, το βράδυ της 12ης Φλεβάρη και μετά από μια λογομαχία σε συνάντηση που είχε με την επιστημονικά υπεύθυνη της δομής (το “Boss” όπως τα παιδιά την αποκαλούν) κλήθηκε η αστυνομία, η οποία και τον μετέφερε με χειροπέδες στο

αστυνομικό τμήμα. Εκεί, και χωρίς να του έχει ειπωθεί τίποτα πιο πριν, του ανακοινώνουν οι αστυνομικοί για πρώτη φορά ότι θα παραπεμφθεί για νοσηλεία σε ψυχιατρική κλινική. Η νοσηλεία του διήρκεσε 48 ώρες, κατά την οποία του χορηγήθηκαν φάρμακα με τη βία, μίλησε με ψυχιάτρους επαναλαμβάνοντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μαζί με τα άλλα παιδιά στο “σπίτι”, καταλήγοντας σε μία απ’ αυτές τις συναντήσεις αλλά και στο κείμενο του στο εξής : «Έμαθα ένα πράγμα, ότι ποτέ ξανά δεν πρέπει να ζητήσω οτιδήποτε ή να διαμαρτυρηθώ για κάτι μέσα στο σπίτι, γιατί αλλιώς θα με φέρουν εδώ». Να σημειωθεί ότι δεν έμαθε ποτέ σε ποια ψυχιατρική κλινική μεταφέρθηκε, δεν του συνταγογραφήθηκε ποτέ κανένα φάρμακο, είτε πριν είτε μετά τη νοσηλεία του και δεν έχει κανένα ιστορικό ψυχικών διαταραχών.
(<https://athens.indymedia.org/post/1605725/>)

Η συγκεκριμένη περίπτωση είναι ένα από τα πολλά παραδείγματα της εργαλειοποίησης της ψυχολογικοποίησης και της ακούσιας νοσηλείας με σκοπό την καταστολή και την τιμωρία ενός ατόμου που ήρθε σε αντιπαράθεση με ένα άτομο/φορέα εξουσίας. Η ακούσια νοσηλεία θεωρείται νόμιμη και λογική μορφή πειθάρχησης και εκπαίδευσης των ανηλίκων. Φυσικά, οι πρακτικές αυτές στηρίζονται από τις καλά εδραιωμένες ενηλικιστικές πεποιθήσεις που θέλουν τους ανήλικους να αποτελούν όντα αδύναμα, παθητικά και ατελή που δεν είναι σε θέση να πάρουν αποφάσεις που τα αφορούν και να διαμορφώσουν τα ίδια την πραγματικότητά τους. Είναι άτομα που χρειάζονται την πειθάρχηση και τη διαπαιδαγώγηση από τους ενήλικες.

Η ψυχιατρικοποίηση κάθε μορφής αντίστασης με σκοπό την καταστολή της και τον περαιτέρω έλεγχο των καταπιεσμένων, δεν είναι ελληνική πατέντα ούτε αποτελεί

καινούρια πρακτική. Αντίθετα συναντάται σε διάφορα ιστορικά πλαίσια και με ποικίλες μορφές.

Για να καταλάβουμε την σχέση ψυχιατρικής-παραβατικότητας, θεωρούμε χρήσιμο να αναφερθεί το παράδειγμα της “δραπετομανίας”, όρου που δημιουργήθηκε στην Αμερική του 1851 από τον Αμερικανό γιατρό Samuel A. Cartwright.

Η δραπετομανία ήταν μια υποτιθέμενη ψυχική ασθένεια στην οποία απέδιδαν την φυγή ή την επιθυμία φυγής των αιχμάλωτων Αφρικανών σκλάβων. Έτσι, η επιθυμία για ελευθερία, αυτονομία και χειραφέτηση χαρακτηρίστηκε ψυχική ασθένεια ώστε να κατασταλεί και να μην αποτελέσει απειλή για τα συμφέροντα των κυρίαρχων λευκών που χρειαζόνταν πειθήνιους και υποταγμένους σκλάβους.

Για να ελαφρύνουμε τώρα το κλίμα θα ταξιδέψουμε στα ειδυλλιακά 50s και θα αναρωτηθούμε: Πριν την τηλεόραση οι νέοι είχαν παραβατικές συμπεριφορές; Πριν οι ψυχολόγοι αρχίσουν να ξεφυτρώνουν παντού, σαν τα μανιτάρια, ποιος έκραζε τους έφηβους; Υπήρχαν συμμορίες ανηλίκων το 1950;

4. Στιγμιότυπα από την ιστορία της νεανικής παραβατικότητας στην Ελλάδα

Η εποχή του γιαουρτώματος

Ο λόγος περί «νεανικής παραβατικότητας» και «συμμοριών ανηλίκων» δεν απασχολεί το κράτος και τα μίντια σήμερα για πρώτη φορά. Πρόκειται για μία ιστορία που εξελίσσεται εδώ και δεκαετίες, με διακυμάνσεις τόσο στην

συχνότητα, όσο και στην ένταση των όσων λέγονται για τους «νέους».

Η χρυσή εποχή αυτού του φαινομένου, θα μπορούσαμε με ευκολία να πούμε ότι είναι αυτή που σημάδεψε τα τέλη της δεκαετίας του 1950. Ήταν η εποχή των Τεντιμπόηδων. Μία εμφανώς πιο αγνή εποχή, όπου το ύψιστο αντικείμενο τρόμου για την ελληνική κοινωνία ήταν οι επιθέσεις των νέων κατά ενηλίκων, αλλά και συμμαθητών τους, με γιαούρτι. Το «γιαούρτωμα» λοιπόν ήταν ένα φόβητρο που σήμερα μπορεί να μας φαίνεται γελοίο, ωστόσο υπήρξε η πρόφαση για την δημιουργία του περιβόητου νόμου 4000/1958.

Στόχος του νόμου ήταν η διαχείριση του κομματιού της ελληνικής νεολαίας που είχε μπουχτίσει με τον ακραίο συντηρητισμό της μεταπολεμικής Ελλάδας, και κατά επέκταση δεν τα πήγαινε καλά ούτε με τους μπάτσους, ούτε με τους πολιτικούς, ούτε και με τους καθηγητές. Οι τελευταίοι μάλιστα ήταν αυτοί που έπεφταν πιο συχνά θύματα του γιαουρτώματος, σε αντίθεση με την εικόνα που πλάσσαν τα μίντια.

Οι εφημερίδες της εποχής προσπαθούσαν να κατασκευάσουν το προφίλ του Τεντιμπόη σαν μία φιγούρα που εκπροσωπεί όλη την ντεκαντάνς, τον ηθικό πανικό και τους μεγαλύτερους φόβους της τότε κοινωνίας. Ήταν ο έκπτωτος, ένας Έλληνας νεαρός που είχε όλο το μέλλον μπροστά του, όμως τραγικά έπεσε θύμα ενός ανορθολογικού εκφυλισμού. Ο «άπλυτος», «ο μακρυμάλλης», ο εκφραστής μιας «ιδιάζουσας θρασύτητας και προκλητικότητας έναντι της κοινωνίας», αυτός που επιτιθόταν με φρούτα, γιαούρτια και ότι άλλο περίσσεψε από το πρωινό του σε ανυπεράσπιστες γιαγιάδες, που έκλεβε αμάξια και πείραζε γυναίκες στον δρόμο.

Αυτό που καταλαβαίνουμε από τις διαθέσιμες πηγές, είναι ότι οι Τεντιμπόηδες στην πραγματικότητα δεν ήταν μια υπαρκτή και αυτόνομη υποκοουλτούρα με εσωτερική συνοχή και ξεκάθαρα χαρακτηριστικά, όπως οι πάνκηδες ή οι οργανωμένοι οπαδοί, που το κράτος θα χρησιμοποιήσει τα επόμενα χρόνια ως αντίστοιχους μπαμπούλες. Στην πραγματικότητα ήταν μία έννοια συνώνυμη με αυτή του «νεαρού ταραξία» και για αυτό δεν έχουμε σκοπό ούτε να προσπαθήσουμε να ορίσουμε τι ήταν πραγματικά οι Τεντιμπόηδες, ούτε και έχουμε καμία πρόθεση να τους κριτικάρουμε ή να τους υπερασπιστούμε. Πρόκειται για μία έννοια φάντασμα, ένα συνώνυμο του παραβάτη, που για ιστορικούς λόγους προκαλούσε, σαν λέξη, μεγαλύτερο φόβο στον μέσο Έλληνα.

Αυτό που κρίνουμε χρήσιμο για το σήμερα, σε επίπεδο ανάλυσης, είναι να καταλάβουμε πως το κράτος χρησιμοποίησε αυτή την έννοια και για ποιους λόγους.

Πως να φτιάξεις έναν Τεντιμπόη

Το έτος είναι 1958 μ.Χ. και δεν έχουν περάσει καλά-καλά ούτε δέκα χρόνια από την λήξη του εμφυλίου. Το ΚΚΕ αποφασίζει να διαλύσει όλες τις παράνομες οργανώσεις που του είχαν απομείνει και να εντάξει τα μέλη αυτών στο κόμμα «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά». Έξι χρόνια πριν, στις βουλευτικές εκλογές του 1952, η ΕΔΑ δεν κατάφερε να πάρει ούτε μία έδρα, προς εφησυχασμό των Συντηρητικών και των Φιλελεύθερων πολιτικών.

Επομένως, όταν τον Μάιο του 58 βγαίνει δεύτερο κόμμα με ποσοστό 24,42% και 79 έδρες, η Ελληνική δεξιά πανικοβάλλεται. Ένα ενδεχόμενο κομμουνιστικό comeback ταραξίζει τα νερά, δίνοντας τα κατάλληλα κίνητρα και τις

κατάλληλες αφορμές στους πολιτικούς, τους αξιωματικούς και τις κρατικές υπηρεσίες της εποχής ώστε να κινηθούν σε μία πιο αυταρχική κατεύθυνση.

Παράλληλα, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ βρίσκεται σε εξορία εδώ και δύο χρόνια στις Σεϋχέλλες, ενώ η Κύπρος εξακολουθεί να βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Αγγλίας. Το αντάρτικο συνεχίζεται, όμως το Ελληνικό κράτος, αποδυναμωμένο από τον πόλεμο που προηγήθηκε φαίνεται ανίκανο να προσφέρει καθοριστικής σημασίας βοήθεια στους εθνικιστές αντάρτες. Ο πληγωμένος Μεγαλοϊδεατισμός των καιρών τοποθετεί δίπλα στον Τούρκο (των αιώνιο εχθρό του Ελληνισμού) τον Εγγλέζο αποικιοκράτη.

Η γεωπολιτική αστάθεια σε συνδυασμό με την εσωτερική απειλή των κομμουνιστών καθιστά απαραίτητη την επιβολή της τάξης και της ηθικής εντός της χώρας. Ως μέρος ενός τέτοιο πλάνου αντιλαμβανόμαστε την εκστρατεία κατά τον Τεντιμπόηδον. Σαν μία προσπάθεια δημιουργίας νέων που σέβονται τους γονείς τους, που αγαπάν του καθηγητές τους και που δεν ξεπουλάνε τις ελληνικές αξίες. Παιδιά που άμα χρειαστεί θα πεθάνουν για την Ελλάδα, χωρίς αντιρρήσεις και «ιδιάζουσα θρασύτητα».

Το εθνικό σχέδιο για την πειθάρχηση της νεολαίας χρειαζόταν έναν μπαμπούλα αντάξιο των εποχών. Γιατί όμως Τεντιμπόης και όχι κάτι πιο τρομακτικό; Άμα αναλογιστούμε το κλίμα της εποχής, θα καταλάβουμε ότι ο οπλισμένος με γιαούρτι Τεντιμπόης ήταν και παρά-ήταν τρομακτικός για το κοινό στο οποίο απευθυνόταν.

Αρχικά, παίρνει το όνομα του από τους Άγγλους Teddy Boys, μία υποκουλτούρα εφήβων των Αγγλικών προαστίων, κυρίως της εργατικής τάξης. Οι Teddy Boys άκουγαν rock n' roll, R&B και ντυνόntonταν όσο πιο χλιδάτα μπορούσαν, ως απάντηση στην μεταπολεμική λιτότητα της Μ. Βρετανίας.

Συμμετείχαν σε συμμορίες και συχνά έπαιζαν ξύλο ανά μεταξύ τους. Επίσης, πολλοί από αυτούς (αν όχι οι περισσότεροι) ήτανε ρατσιστές και συχνά έκαναν επιθέσεις σε μετανάστες. Το τελευταίο αυτό χαρακτηριστικό τους όλως τυχαίως κάπου χάθηκε στην μετάφραση, γιατί σύμφωνα με τις ελληνικές εφημερίδες οι Τεντιμπόδες όχι μόνο δεν ήτανε ρατσιστές, αλλά κινδύνευαν να γίνουν και Ανθέλληνες! Ανώτερος δικαστικός λέει «Πραγματικά, πρόκειται για κάτι εντελώς νέο και ξένο προς τα ελληνικά ήθη. Είμαι τόσα χρόνια στα Δικαστήρια Ανηλίκων και ποτέ δεν μας απασχόλησαν παρόμοιες περιπτώσεις. Η γνώμη μου είναι πως το φαινόμενο οφείλεται στον ξένο άνεμο που πνέει στην χώρα μας...»

Οι Έλληνες δημοσιογράφοι και πολιτικοί, κατασκευάζοντας τον Τεντιμπόη, επικεντρώθηκαν κυρίως στην ιδέα ότι είναι κάτι ξενόφερτο, και ακόμα χειρότερα κάτι Εγγλέζικο. Το κατά πόσο συνδέονται οι Έλληνες με τους Άγγλους Teddy Boys, σε εμφάνιση, σε συμπεριφορά και σε πολιτικό περιεχόμενο είναι κάτι αδιάφορο προς τους δημοσιογράφους της εποχής. Σημασία είχε να είναι ξενόφερτος, αναιδής, προκλητικός και απείθαρχος. Να είναι δηλαδή όλα αυτά που υπήρχε ανάγκη να εξαλειφθούν από την ελληνική κοινωνία του 1958.

Ο νόμος 4000

Τέσσερις μήνες μετά τις εκλογές του 1958, η κυβέρνηση Καραμανλή καταθέτει τον νόμο 4000/1958, ο οποίος προβλέπει κούρεμα «με την ψιλή» και διαπόμπευση όσων νέων κατηγορούνται με «εξύβριση». Μία κατηγορία τόσο αόριστη και γενική όσο και το υποτιθέμενο ρεύμα που ήρθε να πατάξει. Αυτή η χαλαρότητα στον ορισμό τόσο του αδικήματος όσο και του ίδιου του Τεντιμπόη (αλλιώς

«Αληταμπόη») ήτανε σαφώς κάτι επιτηδευμένο. Ο στόχος ήταν να μπορεί οποιοσδήποτε νέος να κατηγορηθεί και να τιμωρηθεί χωρίς πολλές εξηγήσεις από την μεριά των μπάτσων και των δικαστικών. Οποιοσδήποτε και για το οτιδήποτε, όπως και έγινε.

Ο νόμος ψηφίστηκε από όλους τους βουλευτές. Οι μόνοι που έθεσαν κάποια ένσταση αρχικά ήταν οι βουλευτές της ΕΔΑ, οι οποίοι από όλη αυτή την πρόταση που τους παρουσιάστηκε, είχαν μόνο ένα πράγμα να σχολιάσουν: Ανησυχούσαν μην τους γυρίσει μπούμερανγκ και ο νόμος εφαρμοστεί ενάντια στα παιδιά της «δημοκρατικής νεολαίας», αφού πουθενά δεν λέει ρητά ότι θα εφαρμόζεται μόνο σε Τεντιμπόηδες. Ο υπουργός Δικαιοσύνης Κωνσταντίνος Καλλίας τους διαβεβαίωσε ότι «το νομοσχέδιον αφορά μόνον τους τεντιμπόηδες. Δεν συμπεριέλαβα στο νομοθετικό κείμενο την κακόηχον αυτήν λέξιν, διότι προσπάθησα να εύρω την διατύπωσιν, η οποία αντιστοιχεί κατά την ελληνικήν γλώσσαν.» Οι αριστεροί πείστηκαν και έδωσαν και αυτοί την ευλογία τους στο συγκεκριμένο διάταγμα. Φυσικά, αυτό είναι κάτι που αργότερα μετάνιωσαν, αφού, πράγματι τους γύρισε μπούμερανγκ.

Οι ίδιοι μέσα από τις εφημερίδες τους έλεγαν πως οι νέοι παραβάτες είναι «τα ανόητα παλιόπαιδα, τα καλόπαιδα, οι κανακάρηδες που κάνουν οργιαστικά πάρτυ, αλλά και τα νοικοκυρόπαιδα των τίμιων βιοπαλαιστών και τα εργατόπαιδα, που ξημεροβραδιάζονται στα σφαιριστήρια, που κάνουν διαρρήξεις, λαθρεμπόρια, σωματεμπορία... Σωματεμπορία...

Αλλαγή χιλιετίας

Αφήνοντας πίσω την σωματεμπορία και τα οργιαστικά πάρτι των Τεντιμπόηδων, κάνουμε ένα άλμα στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Σε μία εποχή όπου ο λόγος σχετικά με την νεανική παραβατικότητα ξαναβγαίνει στο προσκήνιο.

Μπορούμε να φανταστούμε πως και στις προηγούμενες δεκαετίες (1960-1980) υπήρχαν στιγμές δημοσιογραφικών και ακαδημαϊκών ξεσπασμάτων σχετικά με το ζήτημα, ωστόσο η πρόσβαση μας σε εφημερίδες και επιστημονικά άρθρα πριν το 2000 είναι σαφώς περιορισμένη. Οπότε θα αρκεστούμε στις ελάχιστες πηγές που βρήκαμε από την αλλαγή της χιλιετίας και στην συνέχεια θα περάσουμε στο σήμερα.

Παρατηρούμε ότι στα τέλη του ενενήντα έχει αρχίσει ήδη να εντάσσεται στο λεξιλόγιο των Ελλήνων δημοσιογράφων (πιθανώς για πρώτη φορά) ο όρος «συμμορίες ανηλίκων». Ένας όρος που σήμερα έχει γίνει καραμέλα, ωστόσο τότε χρησιμοποιούνταν ακόμα με επιφύλαξη.

Η αιτία της επιφύλαξης αυτής, σύμφωνα με τους ακαδημαϊκούς της εποχής, είναι ότι, στην Ελλάδα, οι ομαδοποιήσεις εφήβων ταραχοποιών παρουσιάζουν πολύ μικρότερο βαθμό οργάνωσης από τις αντίστοιχες της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ και συχνά αποκτούν περιστασιακό-συγκυριακό χαρακτήρα.

Σε μία στιγμή ανεπιτήδευτης ειλικρίνειας, το 1999 καθηγήτρια εγκληματολογίας της Νομικής Αθηνών, έγραψε ότι είναι «κάπως πρώιμο» να μιλάμε για συμμορίες ανηλίκων στην Ελλάδα.

Γράφοντας τις λέξεις «κάπως πρώιμο» αφήνει να εννοηθεί ότι είτε α) μπορούσε να προβλέψει το μέλλον και ήξερε ότι κάποια στιγμή οι συμμορίες ανηλίκων θα φτάσουν και στην Ελλάδα, είτε ότι β) είχε συνείδηση του εργαλείου που κρατάει στα χέρια της και δεν θέλησε να το «κάψει». Δηλαδή, γνωρίζοντας την χρησιμότητα του όρου «συμμορίες

ανηλίκων», ίσως ένιωσε την ανάγκη να συμβουλέψει τους συναδέλφους και τα αφεντικά της να φυλάξουν αυτό το χαρτί για αργότερα, για κάποια στιγμή στο μέλλον, που θα το έχουν περισσότερο ανάγκη.

Εντωμεταξύ, στην ίδια έρευνα γράφει ότι «το 7% των μαθητών λυκείου ανήκουν ήδη σε κάποια εγκληματική συμμορία.» Εμείς, μπορεί να μην πήγαμε λύκειο εκείνη την εποχή, ωστόσο τελειώσαμε το λύκειο μερικά χρόνια πριν αρχίσει η τωρινή τρόμοεκστρατεία περί παραβατικότητας ανηλίκων, που υποτίθεται το πρόβλημα έχει ξεφύγει, και δεν θυμόμαστε ούτε έναν συμμαθητή μας να είναι οργανωμένος σε εγκληματική σπείρα.

Τι γίνεται λοιπόν και μιλάμε πλέον τόσο συχνά για συμμορίες ανηλίκων; Τι έχει αλλάξει από τις αρχές του 2000; Έχει αυξηθεί η ποσόστωση οργανωμένων συμμοριτών στον πληθυσμό των λυκείων; Έχει ξεπεράσει το 7%; Που ήταν όλοι αυτοί οι συμμορίτες όταν πήγαμε εμείς σχολείο; Έχει αυστηροποιηθεί η οργάνωση των δομών τους; Εμείς γιατί δεν πήραμε χαμπάρι;

Όπως και με την περίπτωση των τεντιμπόηδων, ο μόνος τρόπος να καταλάβουμε γιατί το κράτος διαλέγει να κατασκευάσει ένα νέο όνομα για τους νέους, είναι να εξετάσουμε τις ανάγκες του.

5. Επίλογος

Όπως είπαμε και στην αρχή αυτής της προσούρας το ελληνικό κράτος μας πουλάει την μία κρίση μετά την άλλη. Έχει ανάγκη και πάλι να δημιουργήσει νέους που θα

υπακούν σε ότι μέτρο πλασάρουν οι κρατικοί εκπρόσωποι. Νέους που όχι μόνο δεν θα αντιστέκονται αλλά θα δουλεύουν δύο και τρεις δουλειές για να τα βγάλουν πέρα, νέους που θα κάθονται σπίτι και δεν θα συνωστίζονται σε πλατείες τα βράδια, νέους που άμα χρειαστεί θα πάρουν τα όπλα και θα προστατέψουν την πατρίδα.

Ζούμε σε μία νέα πραγματικότητα, που χρειάζεται και μία νέα πειθάρχηση. ΜΜΕ και κόμματα βρίσκουν την ευκαιρία να εισάγουν και να δικαιολογήσουν την αναγκαιότητα όλο και πιο αυταρχικών μέτρων επικαλούμενα την εκάστοτε κρίση. Ωστε όσο γεμίσουν οι πόλεις μας από μπάτσους εμείς να συμμορφωνόμαστε στις όλο και πιο ασφυκτικές συνθήκες ζωής.

Η τρομοεκστρατεία των μίντια αναφορικά με «συμμορίες ανηλίκων» δεν είναι κάτι καινούριο και δεν μας αγγίζει ούτε στο ελάχιστο. Δεν θα δαιμονοποιήσουμε την ίδια μας την τάξη, τα μικρά μας αδέρφια, τους γείτονες μας και όσους έφηβους αράζουν σε πλατείες. Μόνος μας εχθρός είναι το κράτος και οι φασίστες.

Δείχνουμε αλληλεγγύη σε όσα άτομα στοχοποιούνται από τους μπάτσους και τα μέσα. **Διεκδικούμε χώρο σε πλατείες, γειτονιές, σχολές και δημιουργούμε κοινότητες αντίστασης. Στεκόμαστε η μία δίπλα στην άλλη και οργανωνόμαστε ενάντια σε κράτος, αφεντικά και φασίστες.**

